

Младена Прелић
Београд

СРБИ У ЛОВРИ НА ЧЕПЕЛСКОМ ОСТРВУ КОД БУДИМПЕШТЕ
1896-1989.

- Дилеме истраживача после уводних истраживања -

Село Ловра на Чепелском острву, четрдесет километара јужно од Будимпеште, последње је од насеља у НР Мађарској у коме преовлађује српско становништво и које се најдуже одржало као етнички "чисто"¹. Због тога, као и због чињенице да је стицајем околности то село до скоро остало релативно изоловано од утицаја града и индустријализације, па је традиционални живот или бар сећање на њега у већој мери очувано него у другим местима око Будимпеште где још има српског живља, Ловра се чинила најпогоднијом за монографско истраживање једног српског насеља у дијаспори, у оквиру пројекта Етнографског института САНУ *Етнолошко истраживање иселјеништва из Србије*. Теренска истраживања која сам започела у Ловри октобра 1988. године још су у току, па овде не може бити речи о неким коначним резултатима, него о уводном прегледу проблема који тек треба да буду обрађени.

Комплексну етнолошку грађу о животу једног села могућно је презентирати на разне начине. Ја сам се овде определила да нагласак ставим на проблеме чувања и губљења етничког идентитета мале српске групе у дијаспори.

1 На територију данашње Мађарске, у дужем периоду и у различитом интензитету, досељавало се српско становништво из разних крајева. Свакако је најважнији прилив српског становништва везан за сеобу са патријархом Арсенијем Чарнојевићем, 1690. године, али то досељавање није било ни прво нити је досељено становништво било пореклом само са Косова, како се најчешће популарно сматра. Колико се тачно Срба током времена доселило на територију данашње Мађарске немогуће је поуздано тврдити, али се може рећи да је њихово порекло било хетерогено и да су се Срби на тој територији насељавали раширано, већином по селима, али и по градовима, где су током XVIII и XIX века успели да се уздигну богатством и културом. Срби из Будима и његове околине предњачили су над целим српским народом тог доба (Т. Ђорђевић, 1984, 247-252). Током тог времена, Срби који живе у данашњој Мађарској проређивани су процесима даљег иселјавања, у XVIII веку у Русију (Р. Самарцић, и др., 1986, 214), у XIX у Војводину, после првог светског рата у Краљевину СХС (Ј. Трњегорски, 1938, 84), процесима спонтане или планиране асимилације - ова друга била је нарочито изражена у другој половини XIX века (Д. Кривошеја, 1935), тако да су они данас мала заједница, која по процени Демократског савеза Јужних Словена броји нешто више од 5 000 људи. У већем броју Срби данас живе у Будимпешти и њеној околини (Томаз, Калаз, Чобанац, Сент Андреја, Бата, Ђип, Српски Ковин, Ловра) и у селима у пограничној области (Херцег Сантово, Деска, Сент Иван, Мађарчазад, Батања) (Клунски живот, бр. 9, 1986, 108-138).

Оквирно питање које сам себи на почетку рада поставила је да утврдим како су ловрански Срби, доселивши се, претпостављам, у различито време из разних крајева², током неколико стотина година живота на новом тлу, окружени другачијом културом, формирали своју супкултуру и како је она изгледала у посматраном периоду: какав је био њихов материјални, социјални и духовни живот, какве су односе успоставили са околном мађарском средином, градским средиштима, пре свега са Будимпештом, суседним селима, као и осталим српским насељима. Као становници и грађани државе Мађарске, Срби су у великој мери делили судбину свих других тамошњих народа, али су као припадници етничке и верске мањине, као Срби православци, имали увек одређених културних и историјских посебности. Нагласак истраживања је управо на тим посебностима, при чему нисам трагала само за евентуалним очуваним архаичним елементима српске традиционалне културе него сам настојала да Ловране посматрам као живу групу, која чува, али и мења, преузима или ствара нове облике културе, и чији се етнички идентитет током времена такође мења и прилагођава различитим условима у којима та група живи.

Одлучила сам се да живот села посматрам током XX века, тачније у периоду од 1896. до 1989. године, за који могу да добијем податке не само на основу казивања садашњих житеља села - што је првенствени и уобичајени извор за израду етнoлoшких монографија³ - него и на основу црквених матица рођених, венчаних и умрлих, које се за тај период чувају у ловранској цркви. Такође сам до сада настојала да будем присутна у селу у току свих значајнијих празника у току годишњег циклуса. Претпостављам да ће архивски материјал, пре свега пописи становника који су од краја XVII века повремено вођени у Угарској, односно Мађарској⁴ као и документација Српске православне цркве у Мађарској⁵ омогућити да се у уводном делу обради порекло и кретање становника, и, евентуално, историјат села.

Потребно је, наравно, поменути да о Србима у Угарској, односно Мађарској, па и посебно Ловри, постоји много историјских, филолошких, етнoлoш-

2 О настањивању српског живља у самој Ловри за сада још немам прецизне податке, али је острво Чепел, односно Српски Ковин настањен Србима још у XV веку, после првог пада Смедерева под турску власт, 1439. године (Т. Ђорђевић, 1984, 247-248). Данас на Чепелу, осим у Ловри, Срба има у мањој мери још у Српском Ковину (Ráckeve) и Чипу (Szigetcsép), а остало становништво острва је мађарско (католичко и протестантско), немачко (католичко) и хрватско.

3 Од 356 становника Ловре, 202 је Срба, а 154 Мађара. Од 118 домаћинстава, 71 је чисто српско, 9 је мешовитих, а 38 мађарских.

4 После ослобођења од Турака, у Угарској су обављани пописи становника (1696, 1717, 1720. године), али они садрже само податке о имовинском стању домаћинстава која су била дужна да плаћају порез. Први поуздан и потпун попис становника у Угарској вршен је 1784-1787. године. Пописи вршени у неколико махова у XIX веку такође су потпуни и дају велики број података, а најобухватнији је вршен 1828. године. Током XX века у Мађарској се становништво пописује сваких 10 година, а резултати тих пописа се публикују.

5 Црквене матице у православним црквама будимске епархије воде се од половине XVIII века. У Ловри се матица венчаних води од 1771, крштених од 1778, а умрлих од 1781. године. Те матице чувају се у Епархијској библиотеци у Сент Андреји, али тренутно нису доступне. Ловранске матице од 1896. године до данас чувају се у ловранској цркви. Први Шематизам Православне српске епархије будимске издат је 1896. године.

ких и музиколошких радова који доносе значајну грађу, дају корисне смернице за рад и могућности за упоређења.⁶

Целокупна грађа о животу села у посматраном периоду још није обрађена, па ћу овде само укратко изложити најважније чињенице које сам уочила већ после уводних истраживања, а које се пре свега односе на етнички састав села, кретање становника, промене у глобалном друштвеном систему, употребу матерњег језика. Двадесети век и иначе карактеришу корените промене народног живота, па се поставља питање које су године карактеристичне за мењање живота у Ловри у том периоду? На основу до сада сакупљених података, усвојила сам периодизацију 1896 - 1924 - 1945 - 1960 - 1989. година, па ћу овде навести по чему су те године значајне и како су се оне могле евентуално одразити на етнолошке карактеристике села.

Крајем XIX и почетком XX века Ловра је имала око 600 становника, који су се бавили традиционалном земљорадњом и сточарством (пре свега коњарством) и убрајали се у ред средње имућних сељака. Осим српских, у селу су живеле само две мађарске и једна јеврејска породица, а значајно је поменути да је у том периоду заједница Срба у Ловри, склапањем домазетских бракова, асимиловала једну групу Бугара (22). И данас у селу постоји двадесет једно домаћинство са бугарским презименима (Алексов, Гергев, Христов, Иванов, Митев, Славев, Димитров). Захваљујући великом проценту етничке и верске чистоте и релативној изолованости, село је одржавало своју традицију, успевајући да се штити од процеса мађаризације и асимилације. Бракови су у огромној већини (преко 90%) склапани у оквиру сопствене етничке и верске заједнице, пре свега између самих Ловрана, али унеколико (око трећине) са житељима других српских села из околине Будимпеште. Ловра је имала (и данас има) цркву и школу, која је до 1945. године припадала цркви као Српска православна вероисповедна школа и у којој су службовали српски учитељи школовани у сомборској Препарандији. У Угарској је још од 1879. године у

6 Од великог броја публикованих историјских студија и изворне архивске грађе, овде бих издвојила само неке: Д. Ј. Поповић, *Срби у Будиму*, Београд 1953; исти, *Велика сеоба Срба 1690*, Београд 1954; И. Јакшић, К. Јенси, *Грађа за историју Срба у Угарској после Сеобе 1690. године*, Београд 1981; С. Гавриловић, И. Јакшић, *Извори о Србима у Угарској с краја XVII и почетка XVIII века*, књига I, Београд 1987. Од радова филолога и лингвиста издвојила бих опсежну студију о штокавском дијалекту код Срба и Хрвата у Мађарској, коју је урадио П. Степановић у *A Taxonomic Description of the Dialects of Serbs and Croats in Hungary - The Stokavian Dialect*, Budapest 1986; постоје, међутим, и радови који посебно обрађују говор села Ловра; П. Ивић, *О српском говору у селу Ловри*, у *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungariae, Akademiai Kiado, Budapest 1966, tomus XII, fasciculi 1-4* и Ј. Мијатовић, *Прилог познавању лексике српских говора у Мађарској* у Прилози проучавању језика, књ. XIX, Нови Сад 1983. Од музиколошких студија свакако је најзначајнији, мада незавршен, рад Т. Вујићића *Музичке традиције Јужних Словена у Мађарској*, Будимпешта 1978. Етнолошким проучавањима Срба у Мађарској бавили су се како мађарски тако и наши научници. Пошто ми радови на мађарском пису доступни због непознавања језика, овде бих поменула само часопис "Етнографија Јужних Словена у Мађарској", који од 1975. излази сваке друге године у Будимпешти на нашем језику и објављује стручне или аматерске радове о јужнословенским мањинама у Мађарској. У бројевима 4 и 5 тог часописа, у чланку *Из историје етнографског истраживања Срба и Хрвата из околине Будима I и II*, Марија Киш је објавила библиографију радова југословенских и мађарских аутора са овом проблематиком.

свим школама, па и народносним, мађарски језик био обавезан (Д. К и р и л о в и ћ, 1935, 39), али, пошто су се у свом свакодневном животу користили само својим матерњим језиком, многи Срби у Ловри нису добро владали мађарским нити је за тим било потреба. И у сеоску управу бирани су Срби из села, па су Ловрани и административне послове могли да обављају на свом матерњем језику, а Срби - представници села пред вишим властима могли су да штите своја народносна права.

Прекретницу у животу села представља 1924. година, када је око 150 од тадашњих 600 становника села оптирало, а затим се одселило у Краљевину СХС (Б. Ч о б а н, 1981, 22-23). У периоду после првог светског рата, од 17 000 Срба који су тада живели на територији Мађарске, по неким проценама 7 000, а по неким и 10 000 Срба се одселило претежно у Војводину (Л. Т р њ е г о р с к и, 1938, 84). То смањење броја становника можда се пресудно одразило на могућности оних Срба који су остали у Мађарској да чувају свој етнички идентитет, јер се њихов већ тада мали број драстично смањис и од тада непрестано постепено опада. Узрок томе чини се да је тај што су одсељене породице биле претежно младе, са доста деце, па становници који су остали да живе у Мађарској нису били у стању да надокнаде изгубљену младу генерацију. И у Ловри се, прегледом матица рођених и умрлих, може установити то опадање: до 1924. године наталитет је готово редовно већи од морталитета, а после те године, са неким занемарљивим изузецима - мањи. Последнице тог смањивања броја становника ипак нису се могле аутоматски одразити на живот села (оне се више осећају данас, и то у веома неповољној старосној структури становника Ловре), па је у наредном периоду, до 1945. године, село успевало да живи на дотадашњи начин. Вероисповедна школа је радила на матерњем језику, у село се доселило само три-четири мађарске породице, бракови су претежно склапани у оквиру српске заједнице, у свакодневном животу Ловрани су користили матерњи језик. Мађарска администрација у том периоду у личним документима и пописима становника често је мађаризовала српска имена, али су црквене матице чувале њихове оригиналне облике. Важно је приметити да после селидбе 1924. године готово сви Ловрани имају рођаке у Југославији са којима су се бар по једном узајамно посетили, и до данас одржавају везе.

Година 1945. представља прекретницу у погледу друштвеног система у земљи; поред осталог, донесени су закони који потпуно гарантују права мањина у Мађарској. Међутим, упркос позитивним законским решењима, послератне промене које су се у селу одиграле (миграција село - град, већи број мешовитих бракова, касније и досељавање већег броја Мађара у село), отежале су могућности за чување етничког идентитета Срба у Ловри. За разлику од других села око Будимпеште која према том центру гравитирају још од почетка XX века, Ловра, до које ни данас не стиже приградска железница изграђена пре првог светског рата, а до које је асфалтни пут до Српског Ковина изграђен тек 1949. године, остала је по страни од тог процеса. Међутим, по завршетку другог светског рата, кад нова социјалистичка држава настоји на што бржој индустријализацији, водећи политику неповољну по село, од тадашњих нешто више од триста становника Ловре, око 10% се одселило у град, пре свега у

Пешту, с тим што је миграција била израженија четрдесетих и педесетих година него после тога. Карактеристично је и то да је после 1945. године чак 39% бракова које су Ловрани склопили у свом селу или ван њега, мешовито, пре свега са Мађарима (31%), а у мањој мери са Хрватима, Немцима и Јеврејима. У самој Ловри данас има девет мешовитих домаћинстава (11%). За тај период значајно је и то да је, слично другим социјалистичким земљама, закон ограничио деловање цркве у друштву. Школа је постала државна, али је настава језик остао српскохрватски. У Ловри је, иначе, у годинама после рата основана и библиотека, која данас има око 800 књига, од чега половину на српскохрватском језику, а 1958. године задружно је изграђен Дом културе "Бранко Радичевић". Године 1954. основана је фолклорна група.

Шездесете године карактеристичне су по општој колективизацији земљишних поседа у Мађарској и стварању земљорадничких задруга, што се односи и на Ловру, по досељавању великог броја Мађара у село, и по неким изменама закона који се односе на употребу матерњег језика у школама на језицима мањинских етничких група. Године 1960. сви сељаци у Мађарској били су принуђени да дају своју земљу у државне задруге, а у приватном поседу и до данас могу да имају само један хектар. Постојање задруге и државно власништво над земљом узроковало је да се изгубе неки колективни обичаји, као што је свећење жита на Марковдан или додоле, који су упражњавани и док је земља била приватна, а да почињу да се празнују државни празници, 8. март, Дан задруге. Такође су обавезе у задрузи током радне седмице делимично пореметиле обредни календар. Значајно је и да се због потреба рада у задрузи у том периоду у село досељава више од тридесет мађарских породица. Мађари су тако присутни у новије време у животу села, као комшије, сарадници на послу, па и чланови породице, јер припадници младе генерације склапају мешовите бракове. Због повољније старосне структуре, број Мађара у селу се повећава, а досељавају се и нове породице. У ловранској основној школи, која обухвата само четири нижа разреда, од 1960. године обим наставе на матерњем језику смањен је на часове историје, географије, и, наравно, српскохрватског језика. Од 1972. године у Ловри поново ради фолклорна група, а 1982. основан је Клуб за неговање матерњег језика.

Пошто још не може бити речи о неким коначним закључцима, овде ћу навести проблеме који ми се чине занимљивим за даљу анализу и који намећу одређене дилеме.

Прво питање је да ли ће се и у чему огледати хетерогено порекло Срба у Ловри, односно да ли је у селу, од различитих група досељеника икад формирана хомогена култура? За сада су се различитости између појединих породица показале у божићним обичајима, нарочито кад су у питању печење божићног колача и терминологија сродства, а није искључено да ће их бити још. Ипак, глобалније посматрано, чини се да су се хетерогени становници Ловре током дугог периода заједничког живота знатно хомогенизовали.

Свакако је занимљиво и питање асимилације склапањем домаћих бракова групе бугарских баштована, у почетку вероватно сезонских миграната, који су крајем XIX и почетком XX века долазили да се баве повртарством и насељавали се по целој Мађарској, нарочито око Пеште, где су биле велике

баште, али нигде нису били толико бројни да би основали сопствено насеље. Због сличности језика и вере било им је лакше да се прикључе српским насељима, а највише их се настанило у Ловри и Бати, у чијој су непосредној близини биле велике баште. Долазећи да живе у српским кућама, Бугари су се прилагођавали ловранском животу, прихватили су српске обичаје и језик. Славе су узимали на два начина: или ону коју је славила женина породица, или, ако су били у могућности да купе кућу, ону коју је славио бивши власник. Показало се, међутим, да тај процес асимилације није текао без икаквих проблема, као што су казивачи приказивали у првим контактима; мало по мало, показала се и друга страна тог процеса. Почели су да излазе на видело погрдни етнички стереотипи као "црни", "неверни", "гадни" Бугарин, испоставило се да су се за Бугаре удавале сиромашне девојке без мпраза, и да се "чисти" Срби ни у следећој генерацији нису радо венчавали са потомцима Бугара, сматрајући их нижима од себе! Данас потомци Бугара у селу сами себе сматрају а и остали Ловрани их сматрају Србима и потпуно су интегрисани у заједницу, јер су већ у првој генерацији по женској линији укључени у систем сродничких односа у селу, а матерњи језик им је био српскохрватски, мада нико од њих не пориче бугарску компоненту свог порекла. За сада остаје отворено питање да ли ће породице бугарског порекла које данас живе у селу ипак показати неке посебности у обичајима, менталитету и фолклору, односно да ли су бугарски досељеници донели неке елементе које су прихватили Срби у селу (нпр. "бугарска мотика" за рад у башти, "бугарско коло"). Занимљиво је да ни сама група бугарских досељеника није била етнички хомогена - неки од њих били су Шопови.

У вези са хетерогеношћу становништва у селу поставља се питање и да ли ће мешовита српско-мађарска домаћинства показивати неке посебне карактеристике.

Пошто је реч о селу које је изолат у односу на матицу, намеће се питање колико су ту очувани архаични елементи народне традиције Срба. За сада ми се чини да у обичајима који су сачувани постоји тенденција саображавања хришћанству, односно да се чувају и добијају на значају они обичаји за које казивачи могу да нађу објашњења у хришћанској традицији, као што је, на пример, обичај стављања ивањског венчића на кућу или уношење божићне сламе. С друге стране, губе се или су већ изгубљени чак и обичаји веома карактеристични за традиционалну културу Срба, као што је печење славског колача, о коме нема чак ни сећања, или уношење бадњака, које показује тенденцију ка губљењу. У Ловри ни у сећањима најстаријих житеља нема обредних поворки (коледа, краљица, лазарица) нити обредних ватри у годишњем циклусу. Ни у Ловри ни уопште код Срба у Мађарској Видовдан се не сматра значајнијим празником. Осим тога, јављају се и неки обичаји који немају никакв ослонац у српској традицији, на пример избор сродника по женској линији за кума (то се може запазити од двадесетих година овог века). Систем сродства је уопште доживео велике рестрикције, вероватно због тога што је реч о малој етничкој заједници која је до скора била сасвим затворена у погледу избора брачног партнера, па је то ограничавање, с једне стране,

омогућило повећавање круга потенцијалних изабраника, с друге стране⁷. Вероватно се из истих разлога потпуно изгубило побратимство. Материјал који буде сакупљен у Ловри свакако би било потребно упоредити са етнолошким подацима о Србима у Војводини, осталим Србима у Мађарској, и евентуално, ако буде могуће да буду утврђени у оним крајевима из којих су се доселили данашњи становници Ловре.

Значајно питање везано за посматрање изолата је и то на које све начине и у ком интензитету Ловра одржава везе са матицом, као и у којим све приликама и на које начине комуницира са другим супкултурама и са глобалном културом.

Свакако да проучавање једне заједнице у дијаспори намеће и проблем акултурације. Тај процес је, чини ми се, и то је сасвим разумљиво, био већи у области материјалне, па и социјалне, него духовне културе. Овде бих само напоменула да један број елемената других култура на српско село и није дошао директним контактом са припадницима тих култура, него посредством Срба - грађана, који су много брже губили свој етнички идентитет у новој средини⁸. Могу да претпоставим да су Срби - сељаци имали мање отпора према преузимању елемената других култура кад је до тога долазило посредством припадника исте етничке групе него од других етничких група директно и да су на тај начин несвесно били изложени акултурацији.

Посебно питање је и асимилација, али тај процес, чини ми се, није везан толико за саму Ловру колико за Ловране у градовима, у мешовитим браковима и за децу из таквих бракова. Асимиловани Срби свакако су занимљиви за упоређивање као пандан онима који настоје да чувају свој етнички идентитет.

Насупрот процесима акултурације и асимилације стоји и најважније питање које би овај рад требало да расветли - питање дефинисања и чувања етничког идентитета Срба у Ловри и његово прилагођавање променама услова у којима Ловрани живе у посматраном периоду. И том питању тек предстоји опсежнија и озбиљнија анализа, а овде ћу се само задржати на томе како казивачи сами себе дефинишу, односно на вербалном манифестном нивоу њиховог етничког идентитета и на чиниоцима који у садашњем тренутку утичу на структурирање и даље чување или губљење етничке посебности ловранских Срба.

Казивачи етнички себе одређују као Србе, а кад говоре о томе шта то значи бити Србин, истичу припадност српској православној вери, поштовање обичаја и употребу српскохрватског матерњег језика и ћирилице, при чему се у великој већини слажу да је у очувању таквог етничког идентитета током

7 Сродство се рачуна до трећег колена, а после тога могућно је склапати брак. Са дозволом цркве и сродници у трећем колелу могу да ступе у брак; у посматраном периоду било је неколико таквих случајева. Таквих случајева има и у осталим српским селима око Пеште. Претпостављам да је узрок том ограничавању броја сродника тежиња да се склапањем етнички чистих бракова очува етничка чистота групе, али је веома занимљива чињеница да по целој Мађарској постоје мађарска села која карактерише сеоска ендогамија.

8 У Српском Ковину, седам километара удаљеном од Ловре, на пример, живи двадесетак потомака старих српских трговачких породица, које већ две-три генерације не говоре свој матерњи језик, дакле, скоро су сасвим асимиловане, али себе још увек сматрају Србима на основу припадности православној вери.

живота Срба у Мађарској, па и у Ловри, пресудну улогу имала православна црква. Међу старијим казивачима може се чути назив "прави" Србин у смислу православног Србина. Повезаност вере и етноса карактеристична је, чини ми се, уопште за Србе у бившој Хабзбуршкој Монархији и може се објаснити низом историјских околности у које се сада не бих детаљније упуштала. Група је, дакле, своју етничку посебност свесно дефинисала у оквиру духовне културе, у чему су у конкретним условима велику улогу имали локални свештеници.

Кад је реч о данашњем животу у селу и могућностима за одржавање етничког идентитета, село се, могло би се рећи, налази на прекретници. У овом тренутку, чини се, да снажније него до сада делују чиниоци који воде асимилацији, али су снажни и они који се томе одупиру. Подсећајући на већ наведене податке о становништву села, може се констатовати да је српска заједница пре свега физички угрожена малим бројем припадника, ниским наталитетом, неповољном старосном структуром, одласком једног броја младих људи у градску средину где је теже чувати етнички идентитет, досељавањем на село све већег броја Мађара, са којима казивачи, према сопственим речима, тешко успостављају добре односе. Мешовити бракови, чији је процент после рата заиста велики, изазивају негативне реакције средине и сукобе у породици и потребан је дуг период да српска породица прихвати зета или снаху из друге етничке групе, пре свега мађарске, што указује на то да се заједница не осећа више сигурном и снажном. Црква, иако је и млади казивачи истичу као значајну компоненту свог етничког идентитета, нема у савременом друштву ни приближно онакав утицај какав је имала на старије генерације. Језик има све више мађарских примеса, нарочито техничких, политичких и медицинских термина. Чистота матерњег језика нарочито је угрожена откако свака кућа има телевизор. (Мађарска телевизија, иначе, на језицима народности емитује само вести, пет минута дневно.) Етнички идентитет који је до сада налазио упориште пре свега у православној вери и традиционалној култури, у савременим условима не може више на тај начин да функционише, па је потребно проналазити нове путеве. Млада генерација често је скептична у погледу таквих могућности, па се може чути и: "Ми смо још Срби, али ко зна да ли ће то наша деца бити".

С друге стране су чиниоци који, ипак, иду у прилог одржавању српског етничког идентитета, пре свега велика самосвест српске мањине, израженија него код неких бројнијих етничких група и њихово свесно настојање да чувају језик и обичаје. У последње време се чак настоји да се у Ловри обнове неки традиционални обичаји који су се били изгубили, као што су вертер или свећење жита на Марковдан (заветина). Такође, мешовити бракови не воде обавезно до асимилације, јер многи чланови заједнице који су склопили такве бракове управо због тога осећају потребу да покажу да су још увек Срби, а и њихова средина то најчешће од њих изричито захтева, па се дешава да децу одгајају и са већом свешћу о српској етничкој припадности него родитељи у етнички чистим браковима; каткада чак та деца боље говоре српскохрватски језик него деца из етнички чистих бракова. Томе треба додати и залагање чланова Демократског савеза Јужних Словена, пре свега једног броја српских

интелектуалаца, нарочито у погледу чувања матерњег језика и културних веза са матицом. Такође, и демократски процеси у последње време у Мађарској одражавају се врло повољно на статус мањина и поштовање њихових права, која се данас са званичних места проглашавају мерилом мађарске демократије, а повећан је и интерес матице за своје мањине у иностранству. За малу заједницу Срба, међутим, најважније питање и није како, него дали ће уопште успети физички да се одржи у једној другачијој култури којом је окружена. То треба да покаже време, а мој даљи рад на овој теми, конкретизованој на примеру села Ловра, надам се да ће представљати прилог расветљавању начина на који је ова заједница у једном периоду чувала односно губила своју етничку посебност, интегришући се у исто време у културу глобалног друштва.

ЛИТЕРАТУРА

- Ђорђевић, Тихомир, 1984, *Српске колоније у Будиму и околини*, Наш народни живот, 3, Београд, 247 - 261.
- Кириловић, др Димитрије, 1935, *Помађаривање у бившој Угарској - прилог историји српских школа*, Нови Сад.
- "КЛУПСКИ ЖИВОТ", *Издање Демократског савеза Јужних Словена*, број 9, Будимпешта 1986.
- Самарић, Радован, и др., 1984, *Историја српског народа*, IV-1, Београд.
- Трњегорски, Др Лазар, 1938, *Југословенске мањине у иностранству*, Београд.
- Чобан, Бојана, 1981, *Српске основне школе у Мађарској између два рата*, Из наше прошлости, 3, Будимпешта, 21-41.

Mladena Prelić

THE SERBS IN LOVRA ON CZEPEL ISLAND NEAR BUDAPEST

- Researcher's Dilemmas After Initial Investigations -

The monographic investigations of Lovra, a Serbian village in Hungary, the last one in line of the formerly Serbian settlements, where the Serbs still represent the majority of the inhabitants (60%), were initiated in October 1988. Since the research is still underway, the aim of this paper was to present not the final results, but the problems that are yet to be studied and solved. The research plan encompasses all the usual topics of the monographic investigations (population origin, immigration, history of the settlement, cultural contents and its transformation in time). However, the specific problems of an ethnic group in diaspora, such as processes of acculturation, assimilation, cultural homogenization of the heterogeneous immigrants in Lovra itself, and further, the ways of maintaining contacts with the home land, and, especially, of defining, preserving and losing ethnic identity of the group in different ethnic and cultural surroundings, are particularly emphasized. The research, time wise, focuses on the 20th century and draws data primarily from oral sources (more precisely, the data corpus is constructed on the information collected in the process of ethnographic field work), but also from written documents - church record books covering vital statistics and censuses. The Serbs in Hungary represent today only a very small ethnic community, the number not exceeding 5000 members, which is besides effected by the low natality rate, spontaneous assimilation, and overall modernization endangering the former strongholds of ethnic identity - traditional culture and the Serbian Orthodox religion. All these processes can be observed in Lovra as well, so that it may be stated that its inhabitants are definitely at the turning point in respect to their future maintaining of ethnic identity. Therefore, it is highly probable that it was the last moment when the researches of the kind were at all possible and worthwhile.